

جهان‌شهر

سه‌شنبه ۶ آذر ۱۴۰۳
شماره ۴۲۸۹

FARHIKHTEGANDAILY.COM

FARHIKHTEGANONLINE

سه‌شنبه ۶ آذر ۱۴۰۳
شماره ۴۲۸۹

FARHIKHTEGANDAILY.COM

FARHIKHTEGANONLINE

سه‌شنبه ۶ آذر ۱۴۰۳
شماره ۴۲۸۹

FARHIKHTEGANDAILY.COM

FARHIKHTEGANONLINE

سه‌شنبه ۶ آذر ۱۴۰۳
شماره ۴۲۸۹

FARHIKHTEGANDAILY.COM

FARHIKHTEGANONLINE

سه‌شنبه ۶ آذر ۱۴۰۳
شماره ۴۲۸۹

FARHIKHTEGANDAILY.COM

FARHIKHTEGANONLINE

سه‌شنبه ۶ آذر ۱۴۰۳
شماره ۴۲۸۹

FARHIKHTEGANDAILY.COM

FARHIKHTEGANONLINE

سه‌شنبه ۶ آذر ۱۴۰۳
شماره ۴۲۸۹

FARHIKHTEGANDAILY.COM

FARHIKHTEGANONLINE

همه چیز درباره نزاع‌های داخلی پاکستان

خان‌گرفتگی ژنرال‌ها

حانیه قاسمیان

خبرنگار گروه جهان‌شهر

روز دوشنبه، کاروان اعتراضاتی – که حامیان عمران خان، نخست‌وزیر سابق پاکستان در آن حضور دارند- به حومه اسلام‌آباد پایتخت این کشور رسید. حامیان عمران خان خواستار آزادی اویند. همزمان با این تحول، گزارش‌هایی از درگیری‌های خشونت‌آمیز در دیگر نقاط پاکستان منتشر شده‌است.

عمران خان یک هفته پیش از داخل زندان از حامیانش خواسته بود که «دعوت آخر» برای اعتراض در سطح کشور و حرکت به سمت اسلام‌آباد را انجام دهند تا علیه سه موضوع اصلی اعتراض کنند: نخست علیه قانون ۲۶ که دولت پس از تصویب در پارلمان و مجلس سنا در اکتبر گذشته به تصویب رسانده بود، دوم علیه دستگیری‌های سیاسی اعضای حزب انصاف و حامیان آن و سوم علیه تقلب در انتخابات عمومی که در ۸ فوریه گذشته برگزار شده بود.

عمران خان بیشتر از یک سال است که در زندان به سر می‌برد و بایش از ۱۵۰ پرونده قضائی رویه رو به است. با این حال او همچنان از محبوبیت بالایی برخوردار است و حزب سیاسی اش «حرکت انصاف» بر این باور است پرونده‌های تشکیل شده علیه او دارای انگیزه‌های سیاسی اند.

مقامات دولت از چند روز پیش محدودیت‌های امنیتی شدیدی در پایتخت اعمال کرده و جاده‌های اصلی منتهی به اسلام‌آباد را با موانع مسدود کرده‌اند تا از رسیدن معترضان جلوگیری کنند. این معترضان به دعوت خان قصد دارند به سمت پارلمان حرکت و در آنجا محصن کنند. دولت از کانتینرهای حمل بار برای مسدود کردن جاده‌ها و خیابان‌های اصلی اسلام‌آباد استفاده کرده‌است و در منطقه، گشت‌های پلیس و نیروهای شبه‌نظامی با تجهیزات ضدشورش حضور دارند. پلیس اعلام کرده طبق قانون، هرگونه تجمع در اسلام‌آباد ممنوع است.

خبرگزاری رویترز به نقل از مقامات و شاهدان گزارش داده که تمام وسایل حمل و نقل عمومی میان شهرها و ایستگاه‌ها در استان پنجاب شرقی متوقف شده‌اند تا از رسیدن معترضان به پایتخت جلوگیری شود. مقامات اعلام کرده‌اند نزدیک به چهارهزار نفر از معترضان در پنجاب دستگیر شده‌اند که در میان آن‌ها پنج نماینده پارلمان نیز به چشم می‌خونند.

حزب حرکت انصاف دولت راه استفاده از روش‌های خشونت‌آمیز برای ممانعت از اعتراضات متهم کرده و شوک یوسف‌زای، یکی از دستیاران خان، در گفت‌وگو با تلویزیون چینوزیر گفته‌است: «آن‌ها حتی از گلوله‌های واقعی استفاده می‌کنند.» خان اعتراض هوادارانش در دوره کوثنی را «آخرین فریاد» توصیف کرده‌است. این راهپیمایی یکی از سلسله اعتراضاتی است که حزب خان از زمان زندانی شدن او در اگوست ۲۰۲۳ تاکنون برگزار کرده است.

آخرین اعتراض حزب خان در اسلام‌آباد در اوایل اکتبر به خشونت کشیده شد و طی آن یک افسر پلیس کشته و ده‌ها نفر از نیروهای امنیتی زخمی شدند. خان از ۳ اگوست ۲۰۲۳ در زندان به سر می‌برد و از زمانی که پارلمان به حذف او از قدرت در سال ۲۰۲۲ رای داد، با اتهامات متعددی از جمله فساد و تحریک به خشونت رویه رو است. اما خان و حزیش تمام اتهامات وارد می‌کنند.

واکنش پلیس و بازداشت معترضان

طبق گزارش‌های محلی، حامیان خان با گاز اشک‌آور و باتوم توسط پلیس مورد حمله قرار گرفته‌اند. تاکنون بیش از ۵۰۰۰ نفر از معترضان و رهبران انصاف، عمدتاً از منطقه خیبر پختونخوا، در طول مسیر راهپیمایی طولانی خود بازداشت شده‌اند. حامیان حزب انصاف در واکنش به پلیس سنگ پرتاب کرده و وسایل نقلیه آن‌ها را به آتش کشیدند.

بشروی بی‌بی، همسر خان که به تاگی از زندان آزاد شده، نیز در این راهپیمایی شرکت کرده‌است. او در سخنرانی خود گفت: «تا زمانی که عمران خان با ماست، ما این راهپیمایی را متوقف نخواهیم کرد. من تا آخرین نفس در اینجا خواهم ماند و از همه شما می‌خواهم که از من حمایت کنید.»

شیخ وقاص اکرم، دبیر اطلاع‌رسانی حزب انصاف، اعلام کرد که بیش از ۷۰ هزار نفر تنها از خیبر پختونخوا به سمت پایتخت حرکت می‌کنند و قصد دارند اسلام‌آباد را از سه طرف محاصره کنند.

او افزود: «پلیس در پنجاب و سایر مناطق گلوله‌های لاستیکی، گاز اشک‌آور تاریخ مصرف گذشته و نارنجک‌های صوتی به ما شلیک کرده‌است. آن‌ها در تلاش‌اند تا اعتراض مسالمت‌آمیز برای آزادی خان را متوقف کنند.»

با این‌حال، اکرم گفت که حزب انصاف کاملاً آماده‌است و کامیون‌هایی با فن‌های بزرگ برای پراکنده کردن گاز اشک‌آور و گلوله‌های لاستیکی به همراه خود آورده‌است. او بیان کرد که زمان رسیدن معترضان به اسلام‌آباد بستگی به سرعت عبور از موانع دارد، اما ممکن است این مسیر حداقل یک روز دیگر طول بکشد.

تلاش برای مذاکره و پاسخ دولت

مسئول اطلاع‌رسانی حزب انصاف می‌گوید ارتش درخواست کرده اعضای ارشد رهبری با خان در زندان ادیاله راولپندی دیدار کنند تا او را متقاعد کنند این راهپیمایی را متوقف کند. او افزود: «تمام خواسته‌های ما مهمند، اما تنها خواسته‌ای که دولت و ارتش می‌توانند فوراً تحقق دهند آزادی تمام زندانیان

در پاراچنار چه می‌گذرد

منطقه پاراچنار، که در نزدیکی مرز افغانستان واقع شده‌است، دهه‌هاست که به نقطه‌ای برای فعالیت سرویس‌های اطلاعاتی برای دامن زدن به تفرقه میان شیعیان و اهل سنت بدل شده‌است. منطقه «کورام» در پاراچنار بارها هدف گروه‌های شبه‌نظامی تکفیری قرار گرفته و وضعیت انسانی این منطقه را به وخامت سوق داده‌است.

پیش از ۸۰۰ کشته

خشونت‌های فرقه‌ای که از روز پنجشنبه در شمال غرب پاکستان آغاز شده، تاکنون دست کم ۸۲ کشته و ۱۵۶ زخمی برجای گذاشته‌است. به گزارش یک مقام محلی در روز یکشنبه، این درگیری‌ها میان شیعیان و عناصر تکفیری در منطقه کورام، واقع در ایالت خیبر پختونخوا، رخ داده‌است.

این مقام محلی که نخواست نامش فاش شود، اعلام کرد: «کشته‌شدگان شامل ۱۶ نفر از عناصر تحت تأثیر گروه‌های تکفیری و ۶۶ نفر از شیعیان هستند.» از تابستان تاکنون، خشونت‌های فرقه‌ای در منطقه مرزی کورام، که با افغانستان هم‌مرز است، بیش از ۱۵۰ کشته بر جای گذاشته‌است. این منطقه بارها شاهد درگیری‌های ناشی از اختلافات قبیله‌ای، فرقه‌ای و نژاد‌های مرتبط با زمین بوده‌است. آخرین دور این خشونت‌ها روز پنجشنبه آغاز شد، زمانی که دو کاروان از شهروندان شیعه که تحت حفاظت پلیس در حال عبور بودند، در کمینی گرفتار شدند.

این حمله منجر به شهادت دست‌کم ۲۳ نفر و زخمی شدن ۱۱ نفر دیگر شد و درگیری‌های مسلحانه‌ای را به مدت دو روز به همراه داشت.

روز جمعه و شنبه درگیری‌ها میان ساکنان کورام همچنان ادامه یافت و به کشته شدن ۳۲ نفر دیگر منجر شد. به گفته یکی از مقامات محلی، این قربانیان شامل ۱۴ نفر از تکفیری‌ها و ۱۸ نفر از شیعیان بودند.

آنتاب علم آفریدی، وزیر دادگستری محلی، روز یکشنبه گفت: «اولویت ما میانجیگری برای توقف درگیری‌ها بین دو طرف است. پس از آن می‌توانیم مسائل اصلی را بررسی و حل کنیم.»

اختلافات فرقه‌ای در کورام عمدتاً با اختلافات طولانی مدت بر سر زمین مرتبط است. در این منطقه، قوانین قبیله‌ای اغلب بر تلاش‌های نیروهای امنیتی برای اعمال نظم و قانون غالب می‌شود. ناتوانی در مهار این خشونت‌ها، موجب اعتراضات گسترده شیعیان در پاراچنار، مرکز اصلی منطقه، شده‌است. هزاران معترض در این شهر خواستار تأمین امنیت و پایان دادن به درگیری‌های فرقه‌ای شدند. اگر دولت پاکستان اقدامات فوری برای آرام کردن اوضاع و تقویت امنیت انجام ندهد، پیش‌بینی می‌شود که تنش‌ها در کورام همچنان افزایش یابد.

اعتراضات و محکومیت خشونت

نژاده‌های فرقه‌ای در کورام به اختلافات دیرینه بر سر زمین‌ها باز می‌گردد، جایی‌که قوانین قبیله‌ای بر قوانین رسمی ارجحیت دارند. این ناکامی در مهار خشونت، موجی از اعتراضات شیعیان را در شهر پاراچنار به همراه داشته‌است؛ جایی‌که هزاران نفر خواستار تضمین امنیت و پایان دادن به درگیری‌های فرقه‌ای شدند. کمیسیون حقوق بشر پاکستان اعلام کرده‌است که خشونت‌های فرقه‌ای در کورام از ژوئیه گذشته تاکنون بیش از ۸۰۰ کشته بر جای گذاشته‌است. این کمیسیون تأکید کرد: «دولت‌های فدرال و ایالتی در حفاظت از شهروندان و کنترل گسترش سلاح در منطقه ناکام بوده‌اند.»

در همین راستا، منطقه کوهستانی کورام در هفته گذشته شاهد حملات متعددی بوده که منجر به کشته‌شدن دست‌کم ۲۰ سرباز و ربودن موقت ۷ مأمور پلیس شده‌است.

این کشتار موجی از اعتراضات را در سراسر پاکستان برانگیخته‌است و معترضان در شهرهای بزرگ مانند کراچی، لاهور، اسلام‌آباد و پیشاور به خیابان‌ها آمدند. پاراچنار نیز شاهد تظاهراتی کامل کسب وکارها و خدمات عمومی بود، زیرا ساکنان خواستار اجرای عدالت شدند. معترضان دولت را به دلیل ناتوانی در جلوگیری از چنین حملاتی علی‌رغم حوادث قبلی و نگرانی‌های امنیتی فرابنده در منطقه، مورد انتقاد قرار دادند.

شهناز شریف، نخست‌وزیر پاکستان، این حادثه را «وحشیانه» خوانده و قول اقدام سریع داده‌است. مقامات استانی نیز پرداخت غرامت مالی به خانواده قربانیان را اعلام کرده و وعده تقویت تدابیر امنیتی در مسیرهای آسیب‌پذیر را داده‌اند.

عالمان دینی و فعالانی که در جمعاعات اعتراضی سخنرانی کردند، این حمله را «ضربه‌ای به همزیستی مسالمت‌آمیز» خوانده و تأکید کردند که چنین خشونت‌هایی «پایه‌های هر جامعه‌ای را لرزه می‌اندازد.» معترضان از دولت خواستند عاملان این حمله را دستگیر کند و اصلاحات سیستمی برای محافظت از اقلیت‌ها به اجرا بگذارد.

مسیر پیش‌رو

تراژدی اخیر در پاراچنار نیاز فوری به راهبرد‌های جامع برای مبارزه با خشونت فرقه‌ای در پاکستان تأکید دارد. بدون پرداختن به دلایل ریشه‌ای این مشکلات، چنین حوادثی می‌توانند تهدیدی در رابطه با عمیق‌تر کردن شکاف‌های اجتماعی باشند و اعتماد عمومی به توانایی دولت در تأمین امنیت را کاهش دهند.

در حالی‌که تحقیقات ادامه دارد، خانواده‌های قربانیان و جوامع سراسر پاکستان در انتظار اجرای عدالت هستند و امیدوارند این حادثه نقطه عطفی در جهت دستیابی به صلح پایدار در این منطقه نآرام باشد.

سیاسی، از جمله خان‌است.»

دولت این راهپیمایی را یک «توطئه حساب‌شده» توصیف می‌کند، زیرا همزمان با بازدید رسمی الکساندر لوکاشنکو رئیس‌جمهور بلاروس، در حال برگزاری است. دولت قول داده که هر معترض حزب انصاف که تلاش دارد وارد اسلام‌آباد شود را بازداشت کند. احسن اقبال، وزیر فدرال برنامه‌ریزی، عمران خان را به تلاش برای دور زدن سیستم قضایی با استفاده از زور برای آزادی از زندان متهم کرده‌است. او می‌گوید: «آزادی او بستگی به تأیید دادگاه‌ها دارد. او باید خود را از پرونده‌های ثبت‌شده علیه‌اش تبرئه کند. بدون این، دولت نمی‌تواند او را آزاد کند.»

پس از آنکه رابطه خان با رهبری ارتش در سال ۲۰۲۲ به سردی گرایید، او از قدرت برکنار شد. از آن زمان، خان به شدت ارتش را به دلیل نقش داشتن در سوء قصد به

جان و دستگیری اش مورد انتقاد قرار داده‌است.

ساخت قدرت در پاکستان و تقابل عمران خان با ارتش

پاکستان، کشوری که تحت تأثیر تعامل پیچیده‌ای از تاریخ سیاسی، قدرت‌های نظامی و مداخلات خارجی شکل گرفته، همواره شاهد تنش‌های شدید بین نهاد‌های مختلف قدرت، به‌ویژه میان رهبران سیاسی و ارتش بوده‌است. در این میان تقابل عمران خان، نخست‌وزیر سابق پاکستان با ارتش این کشور به یک نقطه عطف مهم تبدیل شده که تأثیرات عمیقی بر سیاست‌های داخلی و ساختار قدرت در پاکستان داشته‌است. برای درک این تقابل باید به تعاملات پیچیده در داخل کشور و همچنین نقش ارتش در سیاست‌های پاکستان توجه کنیم.

قدرت عظیم رهبران سیاسی و نقش عمران خان

رهبری سیاسی در پاکستان معمولاً بر اساس شخصیت‌های فردی استوار بوده‌است، به‌گونه‌ای که رهبران به نمادهایی بزرگتر از زندگی تبدیل می‌شوند که قدرت خود را از کاریزما، تیزبینی سیاسی و توانایی در جلب نظر عمومی به‌دست آورده‌اند. عمران خان نیز از این قاعده مستثنی نیست و به‌عنوان رهبری سیاسی توانسته به یک نماد مهم در سیاست پاکستان تبدیل شود. قدرت سیاسی عمران خان بیشتر از آنچه به‌طور سنتی در پاکستان مشاهده می‌شود، ناشی از شخصیت فردی و دبلیستگی مردم به وی است.

با این حال، عمران خان در سال‌های اخیر به‌طور فزاینده‌ای با ارتش که یکی از ارکان اصلی قدرت در پاکستان است، درگیر شده‌است. ارتش پاکستان که نیرویی نظامی و همچنین بازیگری کلیدی در سیاست‌های کشور شناخته می‌شود، همواره در امور داخلی و بین‌المللی این کشور نقش پررنگی ایفا کرده‌است. در این زمینه تقابل عمران خان با ارتش نشان دهنده تضاد بین رهبری مدنی و نظامی در پاکستان است.

نقش برجسته ارتش و تقابل با عمران خان

ارتش پاکستان از گذشته به‌عنوان یکی از ارکان اصلی قدرت در این کشور شناخته شده‌است. این نهاد نه تنها در زمینه‌های نظامی و دفاعی، بلکه در سیاست و امنیت داخلی نیز نفوذ زیادی دارد. یکی از ویژگی‌های منحصر به فرد ارتش پاکستان، دخالت مستقیم آن در امور سیاسی است. از کودتاهای نظامی که در دهه‌های گذشته صورت گرفته تا نفوذ پررنگ آن در دولت‌های غیرنظامی، ارتش همواره بازیگری تأثیرگذار در معادلات قدرت بوده‌است.

در دوران نخست‌وزیری عمران خان، وی یک فرد غیرنظامی بود که از خارج ساختار سیاسی سنتی پاکستان وارد عرصه قدرت شده بود و سعی در اجرای سیاست‌هایی داشت که منافع ارتش را به چالش می‌کشید. عمران خان برای حفظ استقلال دولت خود و مقابله با فساد سیاسی، خواستار تغییرات اساسی در نهاد‌های قدرت، از جمله ارتش بود. این تغییرات – که بیشتر به مدیریت نیروهای امنیتی و نظامی مربوط می‌شد- با مخالفت‌های شدیدی از سوی ارتش مواجه شد.

یکی از نقاط اوج این تقابل، تلاش عمران خان برای اعمال نفوذ بیشتر بر ارتش و چالش‌های سیاسی‌ای بود که پس از برکناری وی از سمت نخست‌وزیری در ۲۰۲۲ به‌وجود آمد. بسیاری بر این باورند برکناری عمران خان نتیجه فشارهای ارتش و نهاد‌های اطلاعاتی بوده‌است. ارتش به‌ویژه از ناتوانی دولت عمران خان در مدیریت روابط با هند و افغانستان انتقاد داشت و این مسائل به تنش‌های بیشتری منجر شد.

مداخلات خارجی

و تأثیر آن بر تقابل عمران خان و ارتش

پاکستان نه تنها با مشکلات داخلی خود دست‌وپنجه نرم می‌کند، بلکه روابط خارجی آن نیز تأثیر زیادی بر ساختار داخلی قدرت دارد. در دوران عمران خان، رابطه پاکستان با ایالات متحده و بریتانیا به‌ویژه در زمینه مسائل امنیتی و اقتصادی مهم بود. عمران خان سیاست‌هایی را دنبال می‌کرد که ممکن بود مخالف منافع این قدرت‌های خارجی باشد؛ به‌ویژه در مورد روابط با ایالات متحده و چالش‌های مربوط به جنگ افغانستان. این رویکرد‌های مستقلانه، به علاوه نگرانی‌های ارتش از تغییرات در سیاست‌های امنیتی و خارجی پاکستان، موجب تشدید تنش‌ها بین عمران خان و ارتش شد. از سوی دیگر، ارتش پاکستان به دلیل روابط تاریخی با بریتانیا و ایالات متحده، از قدرت‌های خارجی حمایت کرده و معمولاً بر اساس منافع استراتژیک، رابطه خود را با این کشورها تنظیم می‌کند. این تفاوت در رویکردهای سیاست خارجی، به‌ویژه در دوران عمران خان که تمایل به مستقل‌تر عمل کردن داشت، به افزایش تنش‌ها بین وی و ارتش منجر شد.

یورش به نفوذ منطقه‌ای رژیم صهیونیستی

گسترش همه‌جانبه رژیم صهیونیستی در منطقه، در هر حوزه با پوشش‌ها، قالب‌ها و طرح‌های مختلفی پیگیری می‌شود.

الحاق رژیم به حوزه فرماندهی مرکزی ارتش آمریکا در منطقه موسوم به «سنتکام» باعث شد افسران صهیونیست در قالب همکاری‌های نظامی تحت نظارت واشنگتن، در کشورهای زیادی مستقر شوند. این ادغام به لحاظ نظامی و امنیتی، هماهنگی و ارتباطات مستقیم عملیاتی و اطلاعاتی میان تل‌آویو و دولت‌های منطقه‌ای ایجاد کرده‌است. یکی از نتایج قرار گرفتن رژیم صهیونیستی در حوزه سنتکام در زمان عملیات وعده صادق-۱ آشکار شد که کشورهای زیادی از جمله ترکیه با امکاناتشان به حفاظت از صهیونیست‌ها پرداختند.

به لحاظ سیاسی، عادی سازی پیشران ادغام رژیم در منطقه است. عادی سازی

با ایجاد روابط دیپلماتیک و کنسولی، به صهیونیست‌ها اجازه می‌دهد در حجم

بالایی در پوشش فعالیت‌های گوناگون تجاری، علمی و گردشگری عوامل خود را

در کشورهای منطقه مستقر کنند.

در حوزه اقتصادی، طرحی موسوم به «آی‌مک» درصدد گسترش نفوذ

رژیم صهیونیستی است. بر اساس این طرح صادرات انرژی از منطقه و واردات کالابه

آن از طریق سرزمین‌های اشغالی صورت می‌گیرد تا تل‌آویو ضمن احاطه بر تجارت

کشورها، نفوذی قابل توجه در اقتصاد، ثروتمندان و طبقه سیاسی به‌دست آورد.

هرکدام از این طرح‌ها، با ضربه‌ای از سوی محور مقاومت رویه رو شده‌اند. به نظر

می‌رسد عملیات طوفان الاقصی، ضربه‌ای بزرگ به طرح آی‌مک و همچنین

عادی سازی بود. از سوی دیگر هماهنگی جبهه‌هایاروپا پیشبانی از غزوهمچنین

دو عملیات وعده صادق ۱ و ۲، ضرباتی به ادغام نظامی رژیم صهیونیستی در

ساختارهای منطقه‌ای به‌شمار می‌روند.

علاوه بر این ضربات، محور مقاومت درصدد پاسکازی امنیتی منطقه از وجود

عناصر و نقاط انکای اطلاعاتی رژیم صهیونیستی است. از این رو سازمان‌های

مزبور چه در داخل سرزمین‌های اشغالی و چه در کشورهای منطقه زیر فشار

شدید قرار گرفته‌اند.

^[1] هم‌اکنون در زندان به سر می‌برد و از زمانی که پارلمان به حذف او از قدرت در سال ۲۰۲۲ رای داد، با اتهامات متعددی از جمله فساد و تحریک به خشونت رویه رو است